⇒ ప్రవేశిక రాజ్యాంగానికి దిక్సూచివంటిది.

⇒ భారత రాజ్యాంగం యొక్క ఆత్మీక మూలాధారంగా ప్రవేశికను పేర్కొనవచ్చు.

రాజ్యాంగం దృఢ, అదృఢ లక్షణాల కలయిక : 3D

⇒ రాజ్యాంగాన్ని సవరించుటకు అనుసరించే పద్ధతులనాధారం చేసుకొని దృఢ, అదృఢ రాజ్యాంగాలుగా వర్గీకరిస్తారు.

⇒ రాజ్యాంగాన్ని పార్లమెంటు ప్రత్యేక మెజార్టీతో ప్రత్యేక పద్ధతిలో సవరించుటను లేక సవరించుటలో కష్టతరంగా ఉన్నట్లయితే దానిని 'దృఢ రాజ్యాంగం'గా పేర్కొనవచ్చు. Ex: అమెరికా

⇒ అమెరికాలో రాజ్యాంగం సవరించాలంటే కాంగ్రెస్ 2/3 మెజారిటీతో తీర్మానం ఆమోదించటంతో పాటు ఆ దేశంలోని 3/4 వంతు రాష్ట్రాల ఆమోదం పొందాలి.

⇒ రాజ్యాంగాన్ని సాధారణ శాసనంవలె పార్లమెంటు సాధారణ మెజార్టీతో సవరించగలిగే పద్ధతి ఉన్నట్లయితే దానిని 'అదృఢ రాజ్యాంగం' అంటారు. Ex: బ్రిటన్‌లో పార్లమెంటు సాధారణ మెజార్టీతో ఆ దేశంలోని ఎలాంటి శాసనాన్నైనా సవరించగలుగుతుంది.

vyoma.net

⇒ భారత రాజ్యాంగాన్ని దృఢ, అదృఢ లక్షణాల కలయికగా చెప్పుకోవచ్చు. గోపాలస్వామి అయ్యంగార్ నేతృత్వంలోని కొందరు సభ్యులు రాజ్యాంగ పరిషత్‌లో రాజ్యాంగాన్ని దృఢ రాజ్యాంగంగా రూపొందించాలని ప్రతిపాదించారు.

⇒ నెహ్రూ మన రాజ్యాంగాన్ని అదృఢమైనదిగా రూపొందించాలనే వర్గానికి నేతృత్వం వహించారు.

⇒ భారత రాజ్యాంగంలోని 20వ భాగంలోగల 368వ అధికరణ భారత రాజ్యాంగాన్ని సవరించే విధానం తెలుపుచున్నది.

⇒ 368 అధికరణననుసరించి భారత పార్లమెంట్ మన రాజ్యాంగాన్ని 3 పద్ధతులద్వారా సవరిస్తుంది.

* మొదటి పద్ధతి: ఈ పద్ధతిని ఏకపక్ష సాధారణ మెజారిటీ పద్ధతిగా చెప్పుకోవచ్చు. ఈ పద్ధతిలో పార్లమెంటు రాజ్యాంగంలోని ఎక్కువ

విషయాలను సాధారణ మెజారిటీతో సవరించగల్గుతుంది.

సవరించబడే అంశాలు;

మొదటి భాగంలోగల రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ అంశాలు :-

- 3వ అధికరణననుసరించి నూతన రాష్ట్రాల ఏర్పాటు, పేర్లమార్పు మొ.వి.
- 2వ షెడ్యూల్‌లోగల ఉన్నత పదవుల్లోగల జీతభత్యాల్లో మార్పులు చేర్పులు.
- 3వ షెడ్యూల్ ప్రకారం ఉన్నత పదవుల్లోవారి ప్రమాణ స్వీకారాల్లో మార్పులు చేర్పులు.
- 5,6 షెడ్యూల్‌లోగల షెడ్యూల్డ్ జాతులు, షెడ్యూల్డ్ తెగల పాలనకు సంబంధించిన విషయాలు.
- 2వ భాగంలో పేర్కొన్న పౌరసత్వానికి సంబంధించిన విషయాలు.
- లోక్‌సభ, రాష్ట్రాల శాసనసభల నియోజకవర్గాల పునర్వ్యవస్థీకరణలు;
- SC,STలకు రిజర్వేషన్లు కల్పించటంలో Delimitation కమిటీ సూచనల ననుసరించి పార్లమెంటు చేసే సవరణలు
- 100వ అధికరణ ననుసరించి కోరం విషయంలో మార్పులు చేర్పులు
- 102 అధికరణ; పార్లమెంటు సభ్యుల అర్హతలు, అనర్హతల నిర్ణయాలు
- 105 అధికరణ ప్రకారం పార్లమెంటు సభ్యుల సభాహక్కులు.
- 106 అధికరణ; MPల జీతభత్యాలు.
- 120 అధికరణ; పార్లమెంటులో వినియోగించే భాష.
- 169 అధికరణ; రాష్ట్రాలలో విధానపరిషత్తుల ఏర్పాటు/రద్దుచేయుట
- 16వ భాగంలో ప్రత్యేక వర్గాలకు కల్పించబడిన ప్రత్యేకావకాశాలు.
- 17వ భాగం; భాషకు సంబంధించిన అంశాలు.

* భారత రాజ్యాంగంలో ఎక్కువ అంశాలను ఈ పద్ధతి ద్వారానే సవరిస్తున్నారు. అనగా ఈ పద్ధతి మన రాజ్యాంగంలోని అదృఢ లక్షణాన్ని సూచిస్తుంది.

XEROX
7/A/1, Ashoknagar,
HYDERABAD-500 020.
Cell : 9704138226

vyoma.net

రెండవ పద్ధతి:

→ దీనిని ఏకపక్ష ప్రత్యేక మెజార్టీ పద్ధతిగా పేర్కొంటారు.

→ ఈ పద్ధతిలో పార్లమెంటు మన రాజ్యాంగంలోని కొన్ని విషయాలను 2/3 వంతు ప్రత్యేక మెజార్టీతో సవరిస్తుంది. 31

→ ఈ పద్ధతి మన రాజ్యాంగ దృఢలక్షణాన్ని తెలియజేస్తుంది.

సవరించబడే అంశాలు:-

CITY XEROX
1-10-237/A/1, Ashoknagar,
HYDERABAD-500 020.
Cell : 9704138226

— 3వ భాగం; ప్రాథమిక హక్కులు.

— 4వ భాగం; నిర్దేశక నియమాలు.

— 4(A) భాగం; ప్రాథమిక విధులు.

15వ భాగం; ఎన్నికల కమిషన్‌ను బహుళసభ్య కమీషన్‌గా మార్చటం.

ITY XEROX
37/A/1, Ashoknagar,
ABAD-500 020.
704138226

జమ్ము-కాశ్మీరకు సంబంధించిన రాష్ట్రపతి ఉత్తర్వులో మార్పులు చేర్పులు.

* రాజ్యాంగంను సవరించుటకు వినియోగించే మొదటి, మూడవ పద్ధతిలోను పేర్కొనబడని అంశాలు ఈ పద్ధతిద్వారా సవరిస్తారు.

మూడవ పద్ధతి:

vyoma.net

→ ఇది ద్విపక్ష ప్రత్యేక మెజార్టీ పద్ధతి.

→ దీనిలో రాజ్యాంగాన్ని సవరించాలంటే పార్లమెంటు 2/3 వంతు ప్రత్యేక మెజార్టీతో తీర్మానంతోపాటు దేశంలోని 1/2 వంతు రాష్ట్రాల ఆమోదాన్ని కూడా పొందాలి.

ఈ లక్షణం మన రాజ్యాంగంలోని కచ్ఛితమైన దృఢలక్షణాన్ని తెలియజేస్తుంది.

→ ఈ పద్ధతిని మన రాజ్యాంగంలోని సమాఖ్య లక్షణాలలో మార్పులు చేర్పులు చేయునప్పుడు వినియోగిస్తారు.

* ఈ పద్ధతిలో రాజ్యాంగం సవరించేప్పుడు రాష్ట్రాల ఆమోదం పొందే అంశాన్ని మన దేశం అమెరికా నుండి గ్రహించినది.

సవరించబడే అంశాలు:-

— 4 షెడ్యూల్; రాజ్యసభ సభ్యుల సంఖ్యలో మార్పులు చేయటం.

— 7వ షెడ్యూల్; కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల అధికార జాబితాలో మార్పులు చేయుటం.

— 11,12వ షెడ్యూల్; స్థానిక స్వపరిపాలనా సంస్థలకు అధికారబదిలీ అంశాలు.

— 54,55 అధికరణాలు; భారత రాష్ట్రపతిని ఎన్నుకునే 'ఎలక్టోరల్ కాలేజి'లో మరియు ఎన్నిక పద్ధతిలో మార్పులు చేయటం.

— 73వ అధికరణ; కేంద్రప్రభుత్వ అధికార పరిధిలో మార్పులు.

— 162వ అధికరణ; రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అధికార పరిధిలో మార్పులు.

— 11వ భాగము; కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్యగల శాసనమరియు పరిపాలనా సంబంధాలలో మార్పులు.

— 131వ అధికరణ ; సుప్రీంకోర్టు ఒరిజినల్ అధికారాల్లో మార్పులు.

→ ఇతర అంశాలు:

* రాజ్యాంగ సవరణ బిల్లులు పార్లమెంటు ఉభయసభలలో దేనిలోనైనా ప్రవేశ పెట్టవచ్చును.
* సవరణ బిల్లుల విషయంలో పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టుటానికంటే ముందు రాష్ట్రపతి అనుమతి అవసరంలేదు.
* సవరణ బిల్లుల విషయంలో రాజ్యసభ, లోకసభల మధ్య భిన్నాభిప్రాయాలు తలెత్తినప్పుడు ఆ బిల్లులు వీగిపోతాయి.
  ఉదా: 64వ రాజ్యాంగ సవరణ బిల్లు 1989లో వీగిపోయినది.

vyoma.net

* అభిప్రాయ భేదాలు తలెత్తినప్పుడు ఉభయసభల సంయుక్త సమావేశంకు అవకాశంలేదు.
* సవరణ బిల్లుల విషయంలో పార్లమెంటు ఆమోదం తర్వాత రాష్ట్రపతి తిరస్కరించుటకు అవకాశంలేదు. తప్పనిసరిగా ఆమోదించాలి.
* సవరణ బిల్లులకు రాష్ట్రపతి ఇంతకాలంలోగా తన ఆమోదం తెల్పవలెనని ఏదీ రాజ్యాంగంలో చెప్పబడలేదు.
* 3వ పద్ధతిలో రాజ్యాంగాన్ని సవరించేప్పుడు పార్లమెంటు ఆమోదంతోపాటు రాష్ట్రాల ఆమోదం కూడా పొందాలి. రాష్ట్రాల ఆమోదం అనగా రాష్ట్ర శాసనసభల ఆమోదము. రాష్ట్ర శాసనసభలు సాధారణ మెజారిటీతో ఆమోదించాలి.
* రాష్ట్ర శాసనసభలు బిల్లు ఆమోదించిన తర్వాత గవర్నర్ ఆమోదం తప్పనిసరి కాదు.
* రాష్ట్రాలు తమ ఆమోదాన్ని తెలిపే కాలపరిమితి రాజ్యాంగంలో చెప్పలేదు.
* సవరణ బిల్లులను మొదట పార్లమెంటులోనే ప్రవేశపెట్టాలి. అనగా ముందుగా రాష్ట్రాల విధానసభ (శాసనసభ) లలో ప్రవేశపెట్ట అవకాశం లేదు.
* రాజ్యాంగ సవరణకు అమెరికా మాదిరిగా దేశంలో (ఇండియా) రాష్ట్రాల చొరవకు అవకాశము లేదు.

* పార్లమెంటు ఆమోదించిన బిల్లులు రాష్ట్ర శాసనసభలు ముందు ఆమోదించి, తర్వాత తిరస్కరించినా లేక ముందుగా తిరస్కరించి తర్వాత ఆమోదించినా; ఆమోదించిన విషయాన్నే పరిగణనలోకి తీసుకుంటారు.

- నేటివరకు భారత రాజ్యాంగంలో 94 సవరణలు జరిగ 95వ సవరణాబిల్లును ఇటీవల ఆమోదించారు.

32

GITY XEROX
1-10-237/A/1, Ashoknagar,
HYDERABAD-500 020.
9704138226

రాజ్యాంగ ఆధిక్యత:

⇒ మన దేశంలో కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రాజ్యాంగం ద్వారా ఏర్పడి రాజ్యాంగం ద్వారానే అధికారాలు పొందుతాయి.

⇒ కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రాజ్యాంగ పరిధికి లోబడి తమ అధికారాల్ని నిర్వహించాలి.

⇒ కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రాజ్యాంగ పరిధిని అతిక్రమించినపుడు సుప్రీంకోర్టు ఆ అంశాన్ని సమీక్షించి తీర్పునిస్తుంది. సుప్రీంకోర్టు కూడా తన అధికారాలను రాజ్యాంగ పరిధికి లోబడే నిర్వహిస్తుంది.

⇒ మన దేశంలో వ్యక్తులు, సంస్థలు, ప్రభుత్వాలు, న్యాయవ్యవస్థలు రాజ్యాంగ పరిధికి లోబడి వ్యవహరించవలసి ఉన్నందున మనదేశంలో రాజ్యాంగాధిక్యత ఉంటుంది.

⇒ భారత రాజ్యాంగాన్ని సవరించే అధికారం పార్లమెంటుకున్నప్పటికీ సవరించిన రాజ్యాంగానికైనా పార్లమెంటు కట్టుబడవలసి ఉంటుంది.

vyoma.net

⇒ రాజ్యాంగ మౌలిక స్వరూపాన్ని సవరించే అధికారం పార్లమెంటుకు లేదు.

⇒ అమెరికాలో న్యాయవ్యవస్థ ఆధిక్యత ప్రస్తుతం కొనసాగుతుండగా, బ్రిటన్‌లో పార్లమెంటు ఆధిక్యత కలదు. కానీ మనదేశంలో రాజ్యాంగాధిక్యత మాత్రమే ఉన్నది.

పార్లమెంటరీ తరహా ప్రభుత్వం:

⇒ భారత్‌లో కేంద్ర, రాష్ట్రాలయందు పార్లమెంటరీ తరహా ప్రభుత్వ విధానం అనుసరిస్తున్నారు.

⇒ పార్లమెంటు(శాసనశాఖ) ద్వారా ఏర్పడిన ప్రభుత్వం(కార్యనిర్వాహక శాఖ) తిరిగి శాసనశాఖకు సమిష్టి బాధ్యత వహించటమును "పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వ విధానం" అని గార్నర్ అభిప్రాయపడ్డారు.

⇒ రాజ్యాంగ పరిషత్‌లో Prof. K.T. షా వంటివారు అధ్యక్ష తరహా ప్రభుత్వ విధానాన్ని అనుసరించాలని కోరుకున్నప్పటికీ మెజారిటీ సభ్యులు పార్లమెంటరీ విధానమునే అని తీర్మానించారు.

→ పార్లమెంటరీ విధానానికి పుట్టినిల్లు బ్రిటన్.

→ బ్రిటిష్ పార్లమెంటును 'పార్లమెంటరీ మాత' గా పేర్కొంటారు.

→ బ్రిటిష్‌వారు 1919, 1935 చట్టాల ద్వారా మన దేశంలో ప్రవేశపెట్టిన ప్రభుత్వ విధానం పార్లమెంటరీ విధానానికి దారి తీసింది.

→ అన్ని వర్గాలకూ ప్రాతినిధ్యం వహించి సమిష్టి సూత్రాలపై ఆధారపడి పనిచేసే పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వం మనదేశంలోగల భిన్నత్వానికి అనువైనది.

సార్వత్రిక వయోజన ఓటుహక్కు :

→ భారత్ ప్రజాస్వామ్య దేశమైనందున సార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కు కల్పించారు.

→ 325 వ అధికరణం; కుల, మత, వర్గ, వర్ణ, జాతి, ప్రాంత, స్త్రీ పురుష వివక్షతలు మొదలైన తేడాలతో ఏ వ్యక్తికీ ఓటుహక్కు నిరాకరించరాదు.

→ 326 వ అధికరణం; సార్వత్రిక వయోజన ఓటుహక్కు కల్పించారు.

→ 1988 లో రాజీవ్‌గాంధీ కాలంలో 61 వ సవరణ ద్వారా ఓటుహక్కు వయోపరిమితిని 21 నుండి 18 సం॥లకు తగ్గించారు.

CITY XEROX
1-10-237/A/1, Ashoknagar,
HYDERABAD-500 020.
Cell : 9704138226

vyoma.net

స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల న్యాయవ్యవస్థ :

→ భారత్‌లో న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రంగా పనిచేస్తుంది.

→ 50 వ అధికరణం; న్యాయశాఖను కార్యనిర్వాహక శాఖనుండి వేరుచేయుటం.

→ న్యాయశాఖ స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి అనే భావనను అమెరికా నుండి గ్రహించుట జరిగింది.

→ భారత్‌లో న్యాయవ్యవస్థ రాజ్యాంగాధిక్యతను ప్రాథమిక హక్కులను సమాఖ్య వ్యవస్థను కాపాడవలసి ఉన్నందున స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిని కల్పించారు.

న్యాయసమీక్షాధికారం :

→ 'న్యాయసమీక్ష' అనే భావనను అమెరికా నుండి గ్రహించారు.

→ 1803 లో మార్బరీ Vs మాడిసన్ ల వివాదంలో అమెరికన్ సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పు ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలకూ న్యాయసమీక్ష విషయంలో మార్గదర్శకమైంది.

→ భారత్‌లో శాసనశాఖ రూపొందించే శాసనాలు ప్రభుత్వం వెనుక పాలనాచర్యలు భారత రాజ్యాంగానికి అనుగుణంగా ఉన్నది లేనిది పరిశీలించి తీర్పునిచ్చుటకు న్యాయవ్యవస్థకు గల అధికారమే 'న్యాయసమీక్షాధికారం'.

⇒ <u>ఇంట్రావైర్స్</u>: శాసనశాఖ యొక్క శాసనాలు, ప్రభుత్వ పాలనా చర్యలు రాజ్యాంగ పరిధిలోబడి రాజ్యాంగానికి అనుగుణంగా ఉన్నట్లయితే అవి చెల్లుతాయని అవి రాజ్యాంగబద్ధమేనని న్యాయవ్యవస్థ తన తీర్పులో చెప్పటను "ఇంట్రావైర్స్" అంటారు.

⇒ <u>అల్ట్రావైర్స్</u>: శాసనశాఖ యొక్క శాసనాలు, ప్రభుత్వ పాలనా చర్యలు రాజ్యాంగానికి ప్రతికూలంగా ఉన్నప్పుడు న్యాయవ్యవస్థ తీర్పు సారాంశమే "అల్ట్రావైర్స్" అంటారు. 33

** 1951లో శంకరీప్రసాద్ Vs Union of India కేసుతో మొదలుకొని 2008లో అశోక్ కుమార్ ఠాకూర్ Vs Union of India వ్యాజ్యం వరకు సుప్రీంకోర్టు అనేక కేసులలో తన న్యాయసమీక్షాధికారాన్ని వినియోగించింది.

** "న్యాయసమీక్ష" అనే పదం మన రాజ్యాంగంలో ఎక్కడా పొందుపరచనప్పటికీ అనేక భాగాలలో న్యాయసమీక్షా నియమాలు కలవు.

<u>స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి కలిగిన కమీషన్లు</u>:

⇒ 324 అధికరణ; దేశంలో నిష్పక్షపాతంగా, న్యాయబద్ధంగా, స్వేచ్ఛగా ఎన్నికల నిర్వహణ కోసం ఎన్నికల సంఘాన్ని ఏర్పరిచారు.

vyoma.net

⇒ 148వ అధికరణ; కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఖర్చులను, ఖాతాలను తనిఖీ చేసి ప్రజల సొమ్మును కాపాడుటకు Controller And Auditor General (CAAG) ను ఏర్పాటు చేశారు.

⇒ 315వ అధికరణ; మనదేశంలో ప్రతిభకు పట్టం కట్టి నాణ్యమైన సేవలను అందించుటకోసం కేంద్ర రాష్ట్ర స్థాయిలలో ఉద్యోగులను ఎంపిక చేయుటకోసం పబ్లిక్ సర్వీస్ కమీషన్లను ఏర్పరిచారు.

⇒ 285వ అధికరణ; కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య ఆదాయాల పంపిణీకి కేంద్ర ఆర్థిక సంఘం (Central finance Commission) ఏర్పరిచారు.